

**Ethica Amoris, Sive Theologia Sanctorum, Magni
Præsertim Augustini, Et Thomæ Aquinatis**

Circa Universam Amoris & Morum Doctrinam, Adversus Novitias Opiniones
Strenuè propugnata, Et In Materiis Principaliter Hodie Controversis
Fundamentaliter discussa

De Externis Regulis Amoris Et Morum, Legibus Utique, ac Præceptis
Virtutum Theologicarum, & Cardinalium, necnon Decalogi & Ecclesiae -
Libros Vndecim Complectens

Henricus, de Sancto Ignatio

Leodii, 1709

Liber Sextus. Amor Prudens. In quo agitur de Prudentia, Virtutibusque ei
annexis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73203](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73203)

LIBER SEXTUS.

AMOR PRUDENS.

In quo agitur de Prudentia, Virtutibusque ei annexis.

12 **S**I, ut Augustinus ait epist. 52. ad Macedon. *in hac vita virtus non est nisi diligere quod diligendum est; profectio id eligere prudentia est. . . . Quid autem eligamus quod precipue diligamus, nisi quo melius nihil invenimus? Hoc Deus est; cui si diligendo aliquid proponimus, vel equamus, nos ipsos diligere nescimus. Tanto enim nobis melius est, quanto magis in illum imus. Imus autem, non ambulando, sed amando, quem tanto habemus presentiore, quo eundem amorem, quo in eum tendimus, potuerimus habere puriorem. Tanto proinde homo prudentior, quanto amor ipsius purior ac perfectior. Cum enim luminosa sit Dei dilectio, quanto perfectior, tanto luminosior. Tanto proinde homini clarius ostendit, quid eligere debeat ad finem ultimum consequendum, quidque observare, ad tenendum modum, mediumque virtutis, non declinando ad dextram, nec ad sinistram.*

CAPUT I.

Prudentia natura & praestantia.

13 **P**rudentia à Philosopho 6. Ethic. 5. definitur, *recta ratio agendorum.* Ab Augustino lib. 1. de lib. arb. c. 13. *rerum appetendarum & fugiendarum scientia.* A Theologis passim, *virtus, qua in quovis negotio occurrente certo novimus quid honeste eligere, si ve quid appetere, quid fugere debeamus.*

14 Merito proinde à S. Antonino cæteris praefertur virtutibus moralibus: utpote cæterarum regula, mensura, ac velut directrix, in singulis earum negotiis ostendens, quid & quomodo agendum. Unde & absolute magis repugnat peccato, quam reliquæ virtutes morales (suo dumtaxat in genere ei repugnantes) imò magis quam fides ipsa, uti docet S. Thomas q. 47. a. 8. ad 2.

15 Quia tamen ipsius est in quovis negotio judicare, quid hic & nunc agendum sit, vel omittendum, nequit esse prudentia absoluta, nisi aliquid habeatur de reliquis virtutibus Cardinalibus. Quia homo non erit bene dispositus ad judicandum, quid hic & nunc agendum sit, vel omittendum, in materia aliarum virtutum, si voluntas ipsius per contrarias passiones

& vitia affecta sit ista in materia. Tunc enim potius judicabit secundum passionem, quam secundum rectam rationem. Cum, prout unusquisque affectus est, sic solet judicare. Et ideo S. Gregorius l. 22. Moral. in Job c. 1. dicit, virtutes Cardinales sic esse connexas, ut una sine alia absolute non habeatur, sed secundum quid dumtaxat: nec prudentia vera est, qua iusta, fortis, & temperans non sit; nec perfecta temperantia, qua fortis, iusta, & prudens non sit; nec fortitudo integra, qua prudens, temperans, & iusta non est; nec vera denique iustitia, qua prudens, fortis, & temperans non est. Idem antè dixerat Augustinus epist. 29. ad sanctum Hieron. inde concludens, quòd ubi vera est aliqua earum, & alia similiter sunt, ubi autem alia desunt, vera alia non est, eiamsi aliquo modo similis esse videatur.

Hinc confectarium est, in impiis, vel 16 alicui vitio deditis, non esse prudentiam absolute, sed secundum quid tantum. Quia pravus habitus istius vitii non finet eos rectè judicare quid hic & nunc agendum, vel omittendum sit, dum occurret materia illius, vel saltem non efficaciter, sive iudicio practice practico, procedente ex motivo honestatis. Quam si homo absolute amaret, in omni materia amaret. Siquando ergo rectè iudicat, certè non ex motivo honestatis, sed ex alio, quod non consideratur à prudentia.

Alio adhuc modo virtutes Cardinales 17 sunt connexæ, consideratæ utique in statu perfecto, & constanter stabilitæ. Prudentia namque perfecta, & constanter stabilita, aliarum consortium requirit, iustitiam scilicet, fortitudinem, & temperantiam.

Denique virtutes omnes morales 18 conueniunt ex parte finis ultimi, ad quem tendunt: quia omnes eundem finem ultimum habent, nec habent omnia requisita ad completam rationem virtutis, nisi ad finem illum referantur per charitatem generaliter dictam, sive Dei propter se amorem. Imò omnes sunt informes, & aliquo modo imperfectæ, nisi formentur per charitatem specialiter sumptam pro amicitia cum Deo. Quæ charitas prudens est, iusta, fortis, temperans, patiens, &c.

Dictum est in definitione prudentiæ, 19 quòd

quod sit ferum agendarum, & fugiendarum scientia, id est notitia certa. Sic enim fertur in objectum suum, ut circa illud ex modo iudicandi falli non possit. Unde opinio honesti non est actus virtutis prudentia, nec virtus, ut docet Aristoteles lib. 6. Ethic. c. 3. quia licet versari possit circa objectum verè honestum, non sic tamen, ut ex modo tendendi non possit esse falsa, cum in illud fallibiliter tendat, sive cum formidine oppositi.

20 Dicitur est 2°. in communi definitione, quod sit virtus, quæ certo nosimus quid in qualibet negotio occurrat, &c. quia prudentia versatur circa actiones singulas in particulari. Neque enim prudens est, qui solum novit in communi, honestum esse agendum, turpe fugiendum, sed qui in particulari novit quid, & quomodo in his particularibus circumstantiis agendum sit, vel non agendum.

21 Dicitur est 3°. quid honestè eligere debeamus. Quia prudentia circa bonum honestum versatur, velut objectum & motivum proprium. Unde dum quis prudenter agere dicitur, in his quæ tantum sunt artis, absque consideratione honestatis, aut turpitudinis in opere, prudens propriè non dicitur, sed impropriè, & per similitudinem quamdam, ut sanctus Thomas observat q. 47. a. 4. ad 2.

22 Dices: Jacob Genes. 29. prudenter iudicavit eam mulierem, quam putabat esse Rachelem, esse suam; istud tamen iudicium fuit falsum. Ergo malè dicitur est, iudicium prudentiæ non posse esse falsum.

Respondeo negando consequentiam. Quia Jacob non iudicavit, mulierem illam esse suam per actum virtutis prudentiæ, sed per errorem inculpabilem: per actum enim virtutis prudentiæ (supposito illo errore) solum iudicavit sibi hinc & nunc honestum ac licitum accedere ad illam mulierem: quod iudicium certissimè fuit verum.

CAPUT II.

Partes integrales prudentiæ.

23 Partes integrales prudentiæ illæ dicuntur, quæ ad perfectum usum ipsius requiruntur. A sancto Thoma numerantur octo.

1°. memoria præteritorum, quæ sensu, vel intellectu aliquando percipimus. Prudentia namque juvatur ab iis quæ experti sumus. Unde axioma: *In senibus prudentia.*

2°. intelligentia præsentium, sive recta æstimatio principiorum practitorum, per se notorum, quæ assumuntur ad formandum iudicium practicè practicum.

3°. providentia, seu consideratio futurorum eventuum, qui ex actione hinc & nunc facienda, vel non facienda, sequi nati sunt; quos

prudentia maximè considerare debet, ad iudicandum de præsentis negotio.

4°. docilitas, seu prompta facilitas discendi ab aliis, maximè à maioribus & senioribus, quos vel cælesti Deus lumine replevit (uti sanctos replevit Doctores) vel per multiplex experimentum edocuit, ad instructionem aliorum. Unde Proverb. 3. scriptum est: *Ne imitaris prudentia tua.* Et Eccli. 6. Sapiens monet: *In multitudine Presbyterorum (id est seniorum) sta, & sapientia illorum ex corde conjungere.* Et c. 8. *Ne despicias narrationem Presbyterorum sapientium, & in proverbii eorum conversare.* Ab ipsis enim addisces sapientiam, & doctrinam intellectus. . . . Non te prætereant narratio seniorum: ipsi enim didicerunt à patribus suis. Quoniam ab ipsis discas intellectum, & in tempore necessitatis dare responsum.

5°. ratio, seu (uti S. Thomas intelligit) promptitudo ratiocinandi, id est unum ex altero rectè colligendi. Quia prudentiæ est consulere, ad quod plurimum conducit promptitudo illa.

6°. solertia, seu facilitas inventendi medium congruum ad obsecutionem finis; ut eo invento, rectum de actione iudicium formari queat.

7°. circumspectio, id est attendita consideratio circumstantiarum occurrentium, quæ faciunt ad honestatem, vel turpitudinem actus. Circumspectio ista maximè necessaria est in examinandis quæstionibus, utramque in partem controversis. Ad prudentiam quippe pertinet, eo in examine, non solum rationes utriusque partis inquirere; sed etiam ponderare, & inter se conferre, ac pro earum pondere, & gravitate sententiam ferre, vel ab ea ferenda abstinere. Peccat proinde contra prudentiam, & qui negligit rationes considerare, vel ad invicem conferre, & qui, factâ collatione, juxta earum pondus non fert sententiam, seu iudicium practicum.

8°. cautio, quæ quis studiosè cavet, ne sub specie recti decipiatur, faciatque tamquam bonum, quod reverà malum est. Cautio namque circa actionem versatur, sicut circumspectio circa circumstantias occurrentes, uti observat S. Thomas q. 49.

Ex dictis collige, prudentiam ad synderesin à S. Thoma benè comparari, sicut scientia comparatur ad intellectum principiorum. Quemadmodum enim scientia versatur circa conclusiones rationis speculativæ; sic prudentia circa conclusiones rationis practicæ. Et sicut nobis naturaliter indita sunt principia speculabilia, à quibus intellectus procedit ad conclusiones speculativas; sic etiam nobis naturaliter indita sunt principia operabilia, à quibus intellectus procedit ad conclusiones practicas. Circa ejusmodi verò principia versatur synderesis, v. g. circa hæc: *Bonum fa-*

ciendum, à malo declinandum; deteriora melioribus postponenda; animus à transitorio ad aeterna convertendus; &c. quæ à S. Augustino lib. 1. de lib. arb. c. 10. vocantur *regula incommutabiles, & lumina virinum.* Prudentia autem versatur circa conclusiones practicas, sive circa actiones, quæ sunt in singularibus.

CAPUT III.

Partes potentiales prudentiæ.

25 **P**artes potentiales alienius virtutis à S. Thoma vocantur *annexæ* virtutes, quæ aliquid habent de virtute cui annectuntur, sed non totam rationem potentiamque istius virtutis. Poniturque tres partes potentiales prudentiæ, *eubuliam, synesin, & gnomem.*

Eubulia est habitus tribuens facultatem bene consultandi, sive inveniendi bonum consilium in rebus ambiguis.

Synesin est habitus rectè iudicandi de actione ex principiis practicis ordinariis, & propriis illius materiæ.

Gnome est habitus rectè de ea iudicandi ex principiis altioribus, ex quibus iudicium formetur secundum mentem Legislatoris, licet non secundum litteram legis, v. g. in vasori patriæ non esse reddendum depositum, vel furioso non esse reddendum suum gladium.

26 Unde adæquatè distingui non videntur à virtute prudentiæ, sed inadæquatè dumtaxat. Nihil enim aliud esse videntur, nisi prudentia inadæquatè concepta: utpote ad quam pertinet 1º adinvenire media idonea ad finem consequendum. Quod cum fiat bene consultando; *eubulia*, quæ est habitus bene consultativus; non videtur aliquid realiter adæquatè distinctum à prudentia, sed ipsa potius prudentia secundum unam ex suis functionibus partialiter considerata. 2º bene iudicare, sive ex propriis principiis, sive ex altioribus. Tam enim ista, quam illa considerat prudentia; tamque ex istis, quam ex illis iudicat de honestate, vel turpitudine actionis hic & nunc exercendæ, vel omittendæ. Igitur *synesis* & *gnome* sunt etiam prudentia secundum aliquam sui functionem inadæquatè considerata.

27 Nec ab ea sententia alienus videtur S. Thomas, cum q. 47. a. 2. doceat, prudentiam esse consiliativam, & a. 8. statuatur, bene consiliari, & bene iudicare, esse actus prudentiæ.

28 Addit tamen eodem art. 8. tertium actum prudentiæ, scilicet *præcipere.* Et iste est principalis inter omnes prudentiæ actus: utpote per quem prudentia consequitur finem suum, qui est bene agere. Unde nec absolute prudens dicitur, qui bene consultat, & bene iudicat, sed qui bene præcipit, si-

ve imperat actum bonum bene fieri, sive interim præceptum istud sit actus intellectus, qui vocatur iudicium ultimò practicum, uti sentire videtur S. Thomas, sive sit actus voluntatis, imperans ut voluntas velit, plenèque velit, uti sentire videtur S. Augustinus lib. 8. Confessi. c. 9. dicens: *Imperans animus, ut velit animus, qui non imperaret, nisi vellet, &c.* sive sit actus utriusque potentia, intellectus scilicet & voluntatis, prout plerique opinantur.

CAPUT IV.

Vitia prudentiæ opposita per defectum.

Quatuor sunt, præcipitatio, inconsideratio, inconstantia, & negligentia. Quatuor enim sunt regulæ prudentiæ.

Prima regula est, ut priusquam opus aggrediaris, vel aggrediendum iudices, maturè consultes & deliberes de mediis, deque modo exequendi. Contra eam peccatur per præcipitationem, quæ est subitanea, absque consilio, & iudicio de mediis & modo, operis aggressio.

Secunda regula est, ut diligenter inspicias opus, de quo iudicandum est, & circumstantias illius. Contra quam agit inconsideratio, quæ, non inspectis qualitibus & circumstantiis operis, iudicium fert. Seculo divinorum præceptorum contemptu, præcipitatio & inconsideratio non sunt peccata mortalia, nisi per alterutram quispiam se exponat periculo faciendi aliquid, quod reverà peccatum est mortale.

Tertia regula est, ut postquam maturè deliberaveris, & iudicaveris, opus esse faciendum, isti iudicio firmiter inhæreas, nec illud leviter, & absque sufficienti ratione mutes. Non enim aptus est exequi quod consultatum & iudicatum est, qui sine gravi causa (quæ prius non occurrerit) quasi ad flatum venti sententiam mutat. Hujus oppositum facit inconstantia, quæ peccatum est mortale, si ex voto, vel præcepto, vel obligatione vitandi scandali, quis in sententia persistere teneatur. Nullum verò peccatum, nec inconstantia est, ob graves causas, antè non prævisas, mutare sententiam, juxta illud: *Sapientis est mutare consilium.*

Quarta regula est, tem maturè deliberatam & iudicatam, citò, vel tempore opportuno mandare executioni, juxta illud Philosophi 6. Ethic. 9. *Cito agenda sunt quæ consultaveris, tardè vero ac diu consultandum.* Et Socratis: *Delibera tardè; perforce autem cito que visa sunt.* Et S. Thomæ q. 47. a. 9. *Oportet consiliari quidem tardè, sed velociter exequi.* Contra hoc peccatur per negligentiam. Quæ si solum sit omisso diligentia requisita in ipso opere externo, non est directè contra prudentiam, sed contra aliam virtutem,

virtutem, in cuius materia versatur, v. g. contra obedientiam, si versetur in materia illius, vel contra religionem, si sit negligentia in cultu Dei, &c. Si autem sit omisso diligentia requisita ex parte intellectus, per quem voluntas moveri, excitari, & quasi urgeri debeat ad promptam operis executionem; sic est contra prudentiam; non tamen peccatum mortale, nisi causa sit neglecti operis, ad quod est obligatio sub mortali, vel nisi inducat periculum omittendi aliquid ejusmodi.

CAPUT V.

Vitia prudentia opposita per excessum.

30 **A**S. Thoma sex enumerantur, prudentia carnis, astutia, dolus, fraus, sollicitudo temporalium, & sollicitudo futurorum.

Prudentia carnis solerter excogitat media idonea ad vivendum secundum carnem, sive secundum instinctus naturae corruptae, secundum affectum utique vindictae, irae, superbiae, luxuriae, &c. Malitia ipsius non consistit in cognitione istorum mediorum: utpote quae cognosci possunt à viris sanctis; sed in conjuncto affectu ad eorum executionem, quem affectum seu appetitum supponit, sicut prudentia spiritus supponit, & conjunctum habet appetitum rectum. Unde est peccatum mortale, si affectus ille sit ad aliquid mortale, juxta illud Roman. 8. *Prudentia carnis, mors est*: tamen si enim licite ametur caro, in ordine ad bonum animae, & finaliter in ordine ad Deum: secus, si amor sistat in carne, cujus opera mortifera sunt, scilicet fornicatio, immunditia, impudicitia, &c. ut videre est ad Gal. 3.

31 *Astutia*, licet subinde accipiatur in bonam partem, ut Proverb. 1. *ut detur parvulis astutia*. Et 13. *astutus omnia agit cum consilio*. Et 2. Cor. 12. *Cum essem astutus, edolo vos cepi*; non tamen proprie, sed abusive, inquit Augustinus lib. 4. contra Julian. c. 3. Sicut enim prudentia abusive quandoque in malum accipitur; ita astutia quandoque in bonum. Itaque astutia, proprie accepta, est ingeniosa excogitatio mediorum non passim obviatorum, apparenter quidem bonorum; sed revera malorum, ac fallacium, ad consequendum finem intentum, sive bonum, sive malum, cum voluntate ea applicandi. Non solum est peccatum, dum ordinatur ad finem malum, sed etiam dum ad bonum. Non enim sunt facienda mala, ut eveniant bona. Unde Apostolus 2. Cor. 4. monet, ne simus *ambulantes in astutia*. Est verò peccatum mortale, vel veniale, pro ratione medii, quo astutus utitur, vel mali finis qui intenditur.

32 *Dolus* est executio astutiae, sive verbo fiat, sive facto. *Fraus* est executio astutiae per facta. Fit aliquando legi, aliquando

Tom. 11.

contra legem. Contra legem fit per violationem ipsius, nullo colore vel artificio palliatam. Legi fit, contra significatum legis adhibito aliquo artificio, vel palliatione, uti saepe contingit in usuris palliatis, & venditionibus, vel donationibus fraudulentis, v. g. dum uxor, quae non potest donare viro, interponit tertiam personam, cui donat; cum onere retrodonandi viro; vel dum tutor, qui emere non potest rem pupilli, interponit alium, qui pro ipso emat, &c. Est proinde peccatum ex suo genere mortale.

Sollicitudo temporalium est nimia mentis occupatio in illis acquirendis, vel conservandis, ex inordinato habendi amore, vel amittendi timore proveniens. Porro nimicitas ista tripliciter contingit; vel quia animus temporalibus inhaeret, velut fini positivo ultimo. Et hoc peccatum est mortale, juxta illud Matth. 6. *Non potestis Deo servire, & mammonae*. Vel quia animus usque ad eòs applicatur, ut abstrahatur à spiritualibus, sollicitudoque hujus saeculi suffocet verbum Dei, ne fructum faciat in corde ipsius, ut dicitur Matth. 13. Et hoc quoque mortale est, si necessaria ad salutem propterea notabiliter negligantur. Vel quia anxium animum facit, seu anxie timentem, ne faciendo quod debet, sibi necessaria desint. Et ista anxietas provenit ex defectu fidei de divina providentia, & promissione Salvatoris: *Quaerite primum regnum Dei, & justitiam ejus, & cetera adjicientur vobis*. Unde anxietatem illam & timorem esse gentilem, Christus insinuat, Matth. 6. cum dicit: *hec enim omnia Gentes inquirunt*.

Sollicitudo futurorum est nimis anxiosa mentis occupatio circa futura, ne scilicet temporalia desint. Unde species est sollicitudinis temporalium, prohibeturque Matth. 6. cum dicitur: *Nolite solliciti esse in crastinum: crastinus enim dies sollicitus erit sibi*. Ex quibus postremis verbis colligitur, moderatam & tempestivam sollicitudinem habendi necessaria in futurum non esse prohibitam (cum eam Scriptura commendat Proverb. 6. *Vade ad formicam*; &c. necnon c. 10. *Qui congregat in messe, filius sapiens est*. Unde Joseph tempore abundantiae providit Aegypto pro septem annis futurae sterilitatis) sed in tempestivam, vel cum defectu fiduciae in divinam providentiam. Unicuique enim tempori sua competit sollicitudo, prout innuunt verba illa Salvatoris: *crastinus dies sollicitus erit sibi*; & ista Eccli. *Omni negotio tempus est & opportunitas*. Quomodo astati competit sollicitudo metendi; autumno, sollicitudo vindemiam colligendi. Peccat ergo contra hanc circumstantiam temporis, qui hyeme, vel vere sollicitus est de merendo, vel nimis anxie timet, ne labor agriculturæ v. g. tam copiosos non referat fructus, quam cupit.

R r